



Co-funded by the  
Erasmus+ Programme  
of the European Union



2016-1- IT02-KA201- 024294

EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

## **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

*Numer projektu: 2016-1- IT02-KA201- 024294*

**O5**

### **Wskazówki do Nowych Programów Nauczania w Edukacji Wczesnoszkolnej**





## Spis treści

1. Wprowadzenie – Cele ogólne	3
2. Propozycja ćwiczeń dla dzieci w wieku 1-3	5
2.1. Rozwój językowy u dzieci w wieku 1-3	5
2.2. Ćwiczenia ogólne – Przemiana od rozumowania do pierwszej spontanicznej wypowiedzi ustnej	8
2.2.1. Fonologiczny bootstrapping – rytm języka	8
2.2.1.1. Propozycja zadań (niepoprawna wymowa, rytm języka, piosenki)	11
2.2.2. Odgrywanie ról, słownictwo i kategoryzacja	12
2.2.2.1. Propozycja zadań (odgrywanie ról oraz słownictwo/kategoryzacja)	14
2.2.3. Świadomość tekstu	15
2.2.3.1. Propozycja zadań (opowiadanie)	16
3. Propozycja ćwiczeń dla dzieci w wieku 1-3	17
3.1. Dalsze realizowanie zadań zaproponowanych w O4	17
3.2. Wdrożone zadania dla kształcenia „umiejętności receptywnych” (słuchanie)	18
3.2.1. Świadomość fonemu	18
3.2.2. Narracje	19
3.2.3. Kolorowanie	20
3.2.4. Powtarzanie zdań	21
3.2.5. Zmiana perspektywy	22
3.2.6. Poszerzanie słownictwa	23
3.2.7. Transjeczność	24
3.3. Wdrożone ćwiczenia dla kształcenia „umiejętności ekspresyjnych” (mówienie)	25
3.3.1. Narracje	25
3.3.2. Powtarzanie zdań	27
3.3.3. Rozróżnianie dźwięku i świadomość fonemu	27
3.3.4. Kolorowanie	28
3.3.5. Zmiana perspektywy	30
3.3.6. Poszerzanie słownictwa	30
3.3.7. Transjeczność	31
4. Rola nauczyciela	32
4.1. Rola nauczyciela w nauczaniu języka obcego	32
4.2. Rola nauczyciela w nauczaniu języka ojczystego i drugiego	34
5. Bibliografia	36



## **1. Wprowadzenie – Cele ogólne**

Niniejszy dokument przedstawia liczne wskazówki dla nauczycieli, które mają na celu zmodyfikowanie oraz zintegrowanie aktualnych programów nauczania. Zaprezentowane wytyczne są inspirowane wiedzą z literatury naukowej na temat rozwoju językowego dzieci w kontekście wielojęzycznym oraz zostały zaimplementowane przez nauczycieli oraz wychowawców edukacji wczesnoszkolnej, którzy biorą udział w projekcie EDUGATE.

Dokument ma na celu przekazanie informacji teoretycznych, które odnoszą się do kompetencji językowych nabywanych przez dzieci w wieku przedszkolnym (1-6 lat), a także praktycznych przykładów różnych ćwiczeń, które pomagają w rozwoju poszczególnych umiejętności językowych w procesie przyswajania drugiego języka.

Dzieci wielojęzyczne często posługują się innym językiem w domu niż ten, który jest nauczany w szkole, dlatego kolejnym założeniem omówionych w tym dokumencie wskazówek jest rozwój umiejętności wielojęzycznych u dzieci (zarówno języka ojczystego jak i drugiego), biorąc pod uwagę wielojęzyczność jako źródło nie tylko dla pojedynczych jednostek, ale również w kontekście grupy jako klasy.

Istnieją trzy cele tego dokumentu: (1) zaprezentowanie gruntownej wiedzy o rozwoju językowym u dzieci w wieku przedszkolnym, (2) zaproponowanie ćwiczeń rozwojowych, (3) określenie roli nauczyciela w klasie wielojęzycznej.

Główne etapy w rozwoju językowym u dzieci w pierwszych latach ich życia są takie same zarówno w przyswajaniu języka ojczystego, jak i języka obcego. Bazując na obecnej wiedzy z zakresu akwizycji języka ojczystego, w dokumencie pojawią się odniesienia do literatury opisujące główne etapy rozwoju językowego, a także przedstawione zostaną przykłady zadań, które można wdrożyć do programów nauczania z perspektywą przystosowania ich do procesu przyswajania drugiego języka.



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Zaprezentowane ćwiczenia mają być pomocą dla nauczycieli i wychowawców w udoskonalaniu oraz integrowaniu programów nauczania w kontekście wielojęzycznym. Dzieci w okresie przejściowym od przedszkola do szkoły podstawowej rozwijają fundamentalne umiejętności, które są istotne dla przyswajania umiejętności czytania i pisania.

Niektóre z tych umiejętności pojawiają się w pierwszych latach życia dziecka, inne później. Kompetencja językowa rozwija się w latach przedszkolnych oraz zmienia się z etapu rozumowania / pojawienia się mowy (od 1 do 3 roku życia) do poziomu spontanicznej wypowiedzi ustnej (od 3 do 6 roku życia). Dlatego też ćwiczenia zostały przystosowane do poziomu językowego dzieci zależnie od ich wieku metrykalnego. Zaproponowane wskazówki zostały podzielone na grupę pierwszą, w której program przeznaczony jest dla dzieci w wieku 1-3, oraz grupę drugą poświęconą programom dla dzieci w wieku 3-6 lat.

Nauczyciele odgrywają istotną rolę w rozwoju zdolności językowych dzieci. Głównym zadaniem nauczyciela w klasie wielojęzycznej jest zapewnienie odpowiednich warunków oraz dobór ćwiczeń, po to, aby dzieci były w stanie uczyć się języków w określonym kontekście. W dalszej części dokumentu umieszczone są informacje jak ćwiczyć praktyczne umiejętności, które nauczyciele powinni rozwijać w celu stworzenia najlepszych warunków dla procesu przyswajania języka.

W obecnym projekcie nauczyciele i wychowawcy edukacji wczesnoszkolnej mieli możliwość przetestowania wszystkich zadań zaproponowanych jako wskazówki, przystosowując ich do własnych potrzeb. Dlatego też, dla każdej domeny zostanie zaprezentowany jeden, bądź więcej przykładów praktycznych ćwiczeń, które zostały zastosowane i sprawdzone przez nauczycieli w klasie. Należy pamiętać, że wszystkie prezentowane metody dydaktyczne mogą być modyfikowane przez nauczycieli/wychowawców zgodnie z ich własnymi preferencjami.

Dokument jest podzielony na kilka części. Pierwsza z nich to wskazówki do pracy z dziećmi w wieku 1-3. Po wprowadzeniu głównych założeń z literatury dotyczących przyswajania języka ojczystego, przedstawione zostaną zadania, które mogą pomóc rozwinąć kompetencje językowe u dzieci dwujęzycznych. Te ćwiczenia zostały przystosowane w celu umocnienia



2016-1- IT02-KA201- 024294

## **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

procesu przyswajania języka w środowisku wielojęzycznym (zarówno w języku ojczystym jak i drugim).

Nawiązując do dzieci w wieku 3-6 lat, ten dokument skupia się na dalszym wprowadzaniu zadań przedstawionych w dokumencie O4, w którym to nauczyciele i wychowawcy edukacji wczesnoszkolnej skutecznie testowali ćwiczenia dydaktyczne. Są one szczególnie przydatne w rozwoju językowym dzieci, które już nabyły umiejętność spontanicznej wypowiedzi ustnej (3-6 lat). Nauczyciele i wychowawcy edukacji wczesnoszkolnej wdrożyli każde z tych zadań. Dla poszczególnego zadania zawarta jest główna domena językowa, którą należy ćwiczyć, odpowiedni wiek, jak również opis wszystkich działań. Ponadto, zadania zostały stworzone z użyciem praktycznych metod dydaktycznych dla nauczycieli pracujących w szkołach z klasami jedno, dwu oraz wielojęzycznymi.

Zarówno ćwiczenia przeznaczone dla dzieci w wieku 1-3 oraz 3-6 można w bardzo łatwy sposób połączyć z codziennymi zajęciami edukacyjnymi w przedszkolu, lub szkole podstawowej. Każdy nauczyciel może zmodyfikować i przystosować pewne zadania pod kątem nie tylko języka, którym się posługuje, ale również wieku, typu klasy, czy liczby dzieci.

Końcowa część tego dokumentu przeznaczona jest roli nauczyciela oraz opisuje niezbędne umiejętności jakie edukator powinien rozwijać dla zagwarantowania konstruktywnego zaangażowania w wielojęzyczny rozwój dzieci w wieku przedszkolnym.

## **2. Propozycja ćwiczeń dla dzieci w wieku 1-3**

### **2.1. Rozwój językowy u dzieci w wieku 1-3**

Wiek przedszkolny jest decydującym okresem w rozwoju piśmienności, która zapewni płynne przejście do formalnego czytania i pisanie. Kompetencja językowa u dzieci w wieku 1-3 nie jest taka sama jak u dzieci w wieku 4-6. W pierwszych latach życia dzieci rozwijają wiele sfer, które wzmacniają rozwijanie ich zdolności językowych. Obserwacje dzieci, które



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

nabywają różne języki pokazują, że etapy rozwoju są podobne, prawdopodobnie uniwersalne (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2011). Dzieci w wieku 4-6 lat rozpoczęły już etap aktywnej wypowiedzi ustnej (która koresponduje z tak zwaną fazą *pojawienia się mowy i biegłości*), natomiast dzieci w wieku 1-3 etap *rozumowania*, w którym rozwija się postrzeganie dźwięków, przyswajanie słów i ich znaczeń oraz pierwszych informacji o parametrach składniowych języka, dopiero wtedy przechodzą do etapu „pierwszej spontanicznej wypowiedzi ustnej”, w której zaczynają produkować mające znaczenie łańcuchy mowy.

Co do etapu *rozumowania*, już po narodzinach dziecko rozpoczyna przetwarzanie bodźców mowy w swoim środowisku językowym. Niemowlęta wykazują się zaskakującą wrażliwością na sygnały akustyczne, które wyrażają konstrukcje naturalnego języka (sylaby, fonemy, słowa). Na tę wrażliwość składa się zwracanie uwagi, jak opisano w dokumencie O4, na bodźce mowy, aby postrzegać ją na różne sposoby oraz sporządzić schemat sygnałów akustycznych w systemie fonologicznym ich języka ojczystego (Guasti, 2002). Taki proces nosi nazwę „świadomości fonologicznej” i jest znaczącym czynnikiem prognozującym wczesną umiejętność czytania (Blachman, 2000; Lonigan et al., 2000; a.o.). Dlatego też, dzieci używają sygnałów akustycznych do wydobywania innych prozodycznych cech języka, takich jak tonacja, tempo, rytm, amplituda i inne słuchowe aspekty mowy. Wymienione cechy są zwykle używane jako wskazówka do identyfikowania innych obszarów gramatyki, takich jak składnia zdania, wskazując na umiejscowienie granicy frazy i granicy słowa. Ten proces nazywa się „fonologicznym bootstrappingiem” i stanowi kolejny fundamentalny etap w okresie przedszkolnym, gdyż jest podstawą do opanowania ostatecznej umiejętności czytania. Poza wrażliwością na bodźce słuchowe, małe dzieci rozwijają swoją kompetencję językową poprzez bezpośrednią interakcję w czynnościach takich jak „odgrywanie ról”, czy „kategoryzacja i opowiadanie”. Tego typu zadania pomagają dzieciom przejść z etapu *rozumowania* do fazy *pierwszej spontanicznej wypowiedzi ustnej*. Odgrywanie roli jest istotną częścią rozwoju dziecka, gdyż buduje pewność siebie, rozwija kreatywność oraz wyobraźnię, a także wzbogaca język i umiejętności komunikacyjne, wspiera rozwój fizyczny i umiejętność rozwiązywania problemów. Jest nie tylko świetną zabawą, ale również pozwala dzieciom wejść w rolę innej osoby, realnej, bądź fikcyjnej. Takie zadanie zachęca do podejmowania



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

ryzyka, bycia kreatywnym z rolą, którą się odgrywa, dzieci mogą być całkowicie pozostawione własnej wyobraźni, bądź kierowane przez dorosłych, rozwijając tym samym kompetencje językowe.

Kolejnym bardzo ważnym aspektem rozwoju językowego w tej grupie wiekowej jest zdolność do kategoryzowania słów w pojęciowe grupy. Kategoryzacja pośredniczy w naszych interakcjach z otaczającym nas światem, gdyż pozwala nam oswoić się z doświadczeniami, przedmiotami, stanami umysłu etc (Bornstein & Arteberry, 2010). Kategorie są szczególnie cenne na etapie niemowlęctwa i wczesnego dzieciństwa gdy spotyka się nowe przedmioty i osoby, oraz mają miejsce różne wydarzenia. Bez umiejętności kategoryzowania dzieci musiałby nauczyć się reagować od nowa na każdą nową rzecz, której doświadczają (Rakison & Oakes, 2003). Dlatego też, spostrzeżenia dotyczące rozwoju procesu kategoryzowania są kluczowe w zrozumieniu funkcji poznawczych u dzieci oraz pojawiania się innych funkcji sprawności intelektualnych, takich jak pamięć i język (e.g., Mareschal, Powell, & Volain, 2003). Ten rodzaj językowej/poznawczej dziedziny ma korzystne efekty w procesie przyswajania słownictwa, semantyki, czy umiejętności czytania i pisania.

Udowodniono, że znajomość form i funkcji języka pisanego wpływa na późniejsze osiągnięcie umiejętności czytania u dzieci (Badian, 2001; Stuart, 1995; a.o). Ta zdolność jest nabywana przez większość dzieci w latach przedszkolnych i przygotowuje grunt pod osiągnięcie finalnej sprawności czytania. Świadomość tekstu jest określeniem zbiorowym, który zwykle obejmuje u dzieci koncepty druku i znajomości alfabetu (Justice, Bowles, & Skibbe, 2006). Zatem, ten termin określa zrozumienie form i funkcji języka pisanego oraz liter i ich brzmień. Świadomość tekstu może być wywołana na kilku poziomach: może skupiać się na znajomości alfabetu, na środowiskowym rozpoznaniu tekstu i jego konceptów, co powoduje zwykle użycie drukowanego przedmiotu do czynności jaką jest opowiadanie.

Podsumowując, prace naukowe pokazują, że dziedziny językowe odgrywają istotną rolę w przyswajaniu zdolności czytania i pisania przez dzieci zarówno w uczeniu się języka ojczystego, jak i drugiego. Obszarami ściśle związanymi z pojawianiem się piśmienności jest w szczególności fonologiczny bootstrapping (rytm i tonacja), zdolność do zastosowania bodźców językowych w danym kontekście (odgrywanie ról), kategoryzacja konceptów



2016-1- IT02-KA201- 024294

## **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

leksykalnych oraz świadomość tekstu (opowiadanie), (Pullen & Justice, 2003).

W celu stworzenia podstaw dla rozwoju kompetencji językowych, programy nauczania w przedszkolach muszą być zintegrowane z czynnościami, które je wzmacniają. W następnej części opisane zostaną ogólne ćwiczenia, które można wprowadzić do programów nauczania. Zadania obejmują cztery umiejętności językowe wspomniane już wcześniej: (1) zdolności rytmiczne i umiejętności rozróżniania tonacji; (2) umiejętność odgrywania ról; (3) zdolność do kategoryzowania konceptów leksykalnych; (4) świadomość tekstu. Każda z tych czynności może (i powinna kiedy jest to konieczne) zostać dostosowana przez nauczyciela do specyficznych potrzeb klasy.

## **2.2. Ćwiczenia ogólne – Przejście od zrozumienia do pierwszej spontanicznej wypowiedzi ustnej**

### **2.2.1. Fonologiczny bootstrapping – rytm języka**

Relatywnie wczesna wrażliwość małych dzieci na składniowe i gramatyczne struktury dała początek zapytaniom jakie sygnały umożliwiają przyswajanie im gramatyki. Zgodnie z założeniami fonologicznego bootstrappingu, informacje prozodyczne i rytmiczne, a także bodźce fonologiczne szybciej dostrzegalne z dźwięku mowy są głównymi komponentami, które zapewniają noworodkom początkowy start w język. Głównym założeniem tej hipotezy jest to, że dzieci mogą uczyć się pewnych aspektów struktury języka poprzez analizę mowy, której doświadczają. Informacje prozodyczne i rytmiczne pomagają w rozróżnianiu słów i w nabywaniu składniowych właściwości języka. Przeprowadzono badania na temat potencjalnego związku pomiędzy muzyką, a umiejętnościami językowymi, które pokazały, że istnieją duże podobieństwa pomiędzy teoriami rozwoju języka i muzyki (Kraus and Slater, 2015) dla różnych kompetencji, jak na przykład tonacja i rozróżnienie fonemu (Anvari et al., 2002), rytm i prozodia (Patel et al., 2006), umiejętności rytmiczne oraz czytanie (Butzlaff, 2000), a także pamięć melodii i zdań (Harms et al., 2014). W obydwu dziedzinach





2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE –** Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

sugerowany jest hierarchiczny model nabywania umiejętności krok po kroku w trakcie całego okresu dzieciństwa (Christophe et al., 1997; Christophe & Dupoux, 1996).

Sylaby i słowa w zdaniu nie występują z regularnością taktomierza, ale są grupowane w jednostki prozodyczne. Słuchacze postrzegają te grupowania i, co udowodnione, robią to na podstawie analizy przychodzących sygnałów akustycznych, a niżeli poprzez rekonstrukcję procesu, który angażuje leksykalne i składniowe procesy. Według Pullen et al. (2003) « promowanie rozwoju fundamentalnych aspektów świadomości fonologicznej u młodych dzieci może pomóc uniknąć zwykłego łańcucha negatywnych efektów zapoczątkowanych przez nieobecność wrażliwości fonologicznej ».

#### *Przyswajanie słownictwa*

Badania pokazują, że niemowlęta bardzo dobrze wydobywają informacje z ciągłej mowy. Wiedzą jaki rodzaj bodźców szukać w danej wypowiedzi, które pomogą im oddzielić słowa. Jednym z sygnałów, który pomaga dzieciom anglojęzycznym zrozumieć granice słów jest akcent. Prozodyczna struktura jest obliczona z sygnału mowy i używana dla dostępu leksykalnego. Niemowlęta są w stanie odkryć wyrazy funkcyjne stosunkowo wcześniej w ich procesie przyswajania języka, ponieważ pojawiają się bardzo częste sylaby, które występują w prozodycznych krawędziach (początek lub koniec, zależnie od języka). Jako, że prozodyczne granice nie występują w środku wyrazu, niemowlęta nie przejawiają trudności w tym, jak rozpoznać słowa w sygnale mowy. Na przykład, dzieci potrafią rozróżnić słowa takie jak „*dice*” i „*red ice*”, mimo, że fonologicznie są one bardzo do siebie podobne. Dzieje się tak, ponieważ prozodyczna granica nie pojawia się w środku wyrazu \*(d)[ice], lecz wokół ([dice]). Dzieci używają fonologicznych granic wyrażen, aby ograniczyć dostęp leksykalny. Dedukują pojawienie się granicy słowa z granicy prozodycznej. Jeśli dwie sekwencje różnią się prozodycznie i są utworzone z identycznych części (*pay per* vs. *paper*), dzieci traktują je jak różne sekwencje. Badania, które mierzyły wskazówki z prozodii do fonologicznych wyrażen zostały przeprowadzane w wielu językach, różniących się od siebie. Dowiedziono, że wyrażenia fonologiczne pomagają w nabywaniu słownictwa.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

*Przyswajanie składni*

Granice wyrażen fonologicznych zawsze pokrywają się z granicami składniowych elementów. W rezultacie, zarówno niemowlęta jak i dorośli korzystają z granic wyrażen fonologicznych, aby ograniczyć ich składniową analizę (Christophe, Millotte, Bernal, & Lidz, 2008). Udowodniono, że dzieci w wieku 18-24 miesięcy są już w stanie zidentyfikować kategorie składniowe słów (rzeczowniki, czasowniki) w segmencie mowy (Thorpe et al., 2006). Czerpiąc z tej informacji, składniowe wskaźniki takie jak wyrazy funkcyjne muszą być wkomponowane. Wspólne połączenie informacji prozodycznych i często występujących, brzmieniowo różnych wyrazów funkcyjnych (przedimki, morfemy, przyimki) może zbudować częściową reprezentację składniową zdania: składniowy szkielet (Christophe et al., 2008). W badaniu przeprowadzonym przez de Carvalho, Dautriche, & Christophe (2016), naukowcy badali dzieci w wieku przedszkolnym, które pokazały, że przed 4 rokiem życia prozodia jest używana w czasie rzeczywistym, aby określić składniową strukturę zdań i rozróżnić struktury składniowe. Dzieci potrafiły w prawidłowy sposób przyporządkować kategorię gramatyczną do niejednoznacznego słowa (rzeczownik vs czasownik) kiedy to słowo zostało użyte w zdaniach, które rozpoczynały się w identyczny pod względem fonemicznym i morfologicznym sposób, lecz były składniowo i prozodycznie różne. Akcent pełni najistotniejszą rolę dla dzieci, gdyż one szybko przyswajają rytmiczne struktury języka. Dlatego też, przeprowadzone badania pokazały pozytywny wpływ treningu muzycznego na umiejętności językowe. Strait et al. (2013) udowodnił, iż zdolności muzyczne były znaczącym czynnikiem prognostycznym i stanowiły ponad 40% rozbieżności w czytaniu u dzieci w wieku od 8 do 13 lat z małym, bądź żadnym muzycznym treningiem w latach przedszkolnych. Inne badania pokazały, że zdolność synchronizacji z danym rytmem może przepowiedzieć wyniki umiejętności takich jak fonologiczny bootstrapping oraz pamięć werbalna u dzieci przedszkolnych (Carr et al., 2014). Dzieci w takim okresie życia czerpią wiele korzyści z ćwiczeń muzycznych, które mają pozytywny wpływ na ich piśmienność w szkole. Takie ćwiczenia udoskonalają wiele aspektów przetwarzania słuchowego, rozwijają umiejętności poznawcze, językowe, a także umiejętność pisanie i czytania u dzieci (Jancke 2012 ; Jentschke & Koelsch, 2009 ; Lorenzo et al., 2014; a.o.).



### **2.2.1.1. Propozycja zadań (Niepoprawna wymowa, Rytm języka i Piosenki)**

Uwaga metodologiczna: zadania mają różną złożoność, rozpoczynając od zrozumienia pojedynczych wyrazów, poprzez werbalną produkcję tych słów, kończąc na formułowaniu krótkich zdań.

Przyswajanie słownictwa:

#### **Niepoprawna wymowa**

Nauczyciel pokazuje kukielce obrazki ze słowami, które dzieci już znają. Nauczyciel pyta kukielkę o słowo. Kukielka wypowiada to słowo w sposób nieprawidłowy, a dzieci mają ją poprawić.

Takie zadanie nie może być przeprowadzone przez osobę obcojęzyczną, gdyż słowa mają być wypowiedziane niepoprawnie w stopniu umiarkowanym, a osoba obcojęzyczna może nie być w stanie ich wypowiedzieć w odpowiedni sposób.

Przyswajanie składni:

#### **Rytm języka**

Krok 1: Kukielka wita się z dziećmi wypowiadając ich imiona w sposób nieprawidłowy. Dzieci reagują zwykle śmiechem, kukielka więc pyta, "What's your name?": pytanie jest zadane przez liczenie słów, nie sylab, które padają w pytaniu zgodnie z angielską fonologią (1. What's, 2 your, 3 name).

Dziecko odpowiada poprzez wypowiedzenie swojego imienia.

Krok 2: Nauczyciel prosi, aby dziecko ułożyło krótkie zdanie, "I'm + name" gestykułując (ręka na klatce piersiowej).

Krok 3: Kukielka wita dziecko mówiąc prawidłowe imię.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Krok 4: Po przywitaniu wszystkich dzieci nauczyciel prosi, aby dzieci zapytały kukielkę o jej imię, poprzez wyliczanie słów, nie sylab, które pojawiają się w pytaniu zgodnie z angielską fonologią (1. What's, 2 your, 3 name).

Wymieniając się spostrzeżeniami z nauczycielem posługującym się tym samym językiem ojczystym wyciągnięto wniosek, że nauczanie dzieci rytmu zdania jest o wiele ważniejsze, niż sylaby pojedynczych słów.

### **Piosenki**

Krok 1: Nauczyciel pokazuje dzieciom obrazki z namalowanymi częściami twarzy i ciała, stosuje „potrójne powtórzenia” (powtórzenie każdego słowa trzy razy licząc na palcach).

Krok 2: Nauczyciel kładzie obrazek na podłodze i prosi jedno dziecko o znalezienie i dotknięcie danej części twarzy lub ciała, które wypowiedział nauczyciel.

***Pierwsze dwa kroki przygotowują dziecko do użycia piosenek, które pomagają przyswoić nowe słownictwo.***

Krok 3: Nauczyciel śpiewa piosenkę “One little finger” (tekst poniżej) i prosi każde dziecko, aby wybrało daną część twarzy zgodnie z piosenką i dotknęło ją.

*One little finger, one little finger, one little finger, tap tap tap*

*Point to the ceiling, point to the floor*

*put it on your ....(nose, eyes ...).*

Inna piosenką, którą warto użyć dla nauki słownictwa związanego z częściami ciała jest “Head shoulders knees and toes”, w której to dzieci śpiewają i dotykają części ciała lub twarzy zgodnie z tekstem piosenki.

### **2.2.2. Odgrywanie ról, słownictwo i kategoryzacja**



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Badania historyczne pokazują w jaki sposób pojawiło się odgrywanie roli u dzieci, a jest ono konsekwencją zmiany ich pozycji w społeczeństwie, która nastąpiła po podziale pracy (Elkonin, 2005). Tradycyjnie, wszyscy członkowie grupy (społeczeństwa) żyli i pracowali razem. Dzieci są częścią społeczeństwa poprzez uczestnictwo w codziennej pracy swojej rodziny. Wraz z rozwojem nowych narzędzi takich jak pług, zauważono zwiększony podział pracy. Nowe narzędzie wymagało siły fizycznej i dzieci nie mogły już uczestniczyć w pracach nad uprawą ziemi tym przedmiotem. Zatem zaczynają one spędzać więcej czasu z innymi dziećmi nie biorąc już udziału w pracach dorosłych. Na tym etapie pojawiły się nie tylko prawdziwe zabawki – naśladujące prawdziwe przedmioty, których nie można użyć, ale również odgrywanie ról. Kiedy dzieci nie są już częścią codziennej pracy dorosłych, zaczynają odgrywać ich role. W rezultacie społecznego rozwoju pojawiły się nowe formy zdobywania wiedzy. Dzieci zaczynają chodzić do przedszkola i szkoły. Z natury tych instytucji wynika, że dzieci spotykają się z całym repertuarem form wiedzy i pracy społecznej, co za tym idzie spotykają bogatszy wachlarz ról do odegrania. Będąc już zaznajomionym z formami wiedzy i praktykami kulturalnymi, ważne jest wzmacnianie odgrywania ról przez dzieci. Uczenie się o różnych rolach, możliwych do odegrania jest samo w sobie związane z uczeniem się nowego słownictwa. Uczenie się roli bibliotekarza, na przykład, oznacza, że słowa takie jak *książki, czytanie, pisanie, pożyczanie, karta biblioteczna, system kategoryzacji, szukanie* i wiele innych stają się zasobami koniecznymi dla rozwoju odegrania tej roli, a co za tym idzie dla rozwoju językowego dzieci (Magnusson & Pramling Samuelsson, 2019; Pramling et al., in press; cf. Vygotsky, 1978).

Dzisiaj wiadomym jest fakt, że zabawa i uczenie się są ściśle ze sobą związane. Im bogatsze doświadczenia zdobywają dzieci we wczesnych latach, tym lepiej są w stanie odgrywać różne role. Na przykład, jeśli dziecko nigdy nie było na lotnisku, lub nie słyszało o nim w książkach lub z opowiadań, nie będzie chciało bawić się w lotnisko. Istnieją badania, które pokazują, że zabawa w odgrywanie roli nie udaje się kiedy dziecko jej nie zna (Mauritzsen & Säljö, 2003). Inne badania zwracają uwagę na to jak dzieci są wykluczane z tej zabawy, kiedy inne dzieci dostrzegają, że dana koleżanka lub kolega nie potrafi jej odegrać (Lunde Vestad, 2010).



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Odgrywanie roli jest jednym z ważniejszych aspektów codziennego życia małych dzieci kiedy komunikują się z innymi. Bawiąc się z dziećmi, które mają inne doświadczenia niż one same, odgrywanie roli może zaznajomić je z nową wiedzą i przyczynić się do rozwoju języka. Wielu nauczycieli postrzega odgrywanie roli jako własny świat dziecka, lecz zarówno rodzice jak i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (see Fleer, 2014) mają ważną rolę do odegrania, zapewniając możliwości do zabawy, stymulowania i rozwijania zabaw dzieci, a także brania w ich udziału (Pramling et al., 2019).

Na poziomie fundamentalnym, język jest kategoriyczny. Słowo takie jak „samochód”, na przykład, nie odnosi się do konkretnego samochodu, lecz do kategorii obejmującej każdy przykład. Powstają dokładniejsze opisy, a więc zawężone pola kategorii: kolor (czerwony), rozmiar (duży), model (kabriolet), wiek (stary/nowy) etc. Uczenie się języka w sensie fundamentalnym jest zatem uczeniem się kategoryzować świat; postrzegać go w kategoriach. Dzieci spotykają również kategoryzację w przedszkolu. Jest to widoczne w różnych grach i zabawach o zwierzątkach, na przykład, gdzie dziecko musi znaleźć każdego członka danej rodziny: krowę, byka, cielę. Uczenie się kategoryzowania we wczesnym dzieciństwie może być również umożliwione poprzez grupowanie znanych przedmiotów, np. drewnianych klocków zgodnie z rozmiarem, materiałem (drewno, metal), kolorem, funkcją, kształtem geometrycznym etc.

We wczesnych latach dzieci zaczynają spontanicznie kolekcjonować pewne przedmioty, co może być postrzegane jako zainteresowanie kategoryzacją. Kategoryzacja jest ściśle związana z odkrywaniem wzorców, co jest fundamentalnym aspektem rozwoju umiejętności poznawczych, nad którymi pracuje się w przedszkolu (Gärdefors, 2010). Człowiek ma tendencję do nadawania znaczeń, sprawia również, że świat i jego zjawiska są zrozumiałe i możliwe do zapamiętania poprzez kreowanie i rozróżnianie tych wzorców (Björklund, 2014; Björklund & Pramling, 2014).



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

### **2.2.2.1. Propozycja zadań (odgrywanie roli i słownictwo/kategoryzacja)**

#### **Odgrywanie roli:**

Krok 1: Dzieci słuchają opowiadania w języku ojczystym oraz obcym. Używamy opowiadania ze zdaniami, które się powtarzają (na przykład jak w Gingerbread man: Run, run!). Opowieść jest mówiona wiele razy na różne sposoby z użyciem różnych przedmiotów- kuciek, rekwizytów, zabawek itp.

Krok 2: Nauczyciel rozdaje dzieciom rzeczy, które były już używane np. zabawki, kukielki, rekwizyty. Bawią się nimi podczas gdy nauczyciel ponownie opowiada część historyjki i zaprasza dzieci, aby się dołączyły. Zachęca je do powtarzania prostych fraz i słów z opowiadania. Po kilku powtórzeniach nauczyciel pozwala dzieciom bawić się tymi zabawkami.

Krok 3: Na końcu, kiedy dzieci są już gotowe (rozumieją opowiadanie, potrafią powiedzieć pewne słowa w obcym języku), każde dziecko dostaje pewną rolę. Nauczyciel opowiada historię ponownie, a dzieci odgrywają swoją rolę (przy użyciu kukielek, rekwizytów, zabawek).

#### **Słownictwo/kategoryzacja:**

Krok 1: Nauczyciel śpiewa krótką piosenkę, lub mówi krótką frazę w języku ojczystym, a później w języku obcym. W międzyczasie pokazuje dzieciom obrazki np. z częściami ciała, lub przedmioty zależnie od użytego słownictwa w piosence. Nauczyciel skupia się na słownictwie, które jest odpowiednie dla dzieci pod względem ich wieku.

Krok 2: Ta piosenka/fraza jest powtarzana kilka razy w różnych sytuacjach (na przykład piosenka o jedzeniu może być śpiewana przed posiłkiem, o częściach ciała przed myciem rąk czy twarzy itp.). Nauczyciel zachęca dzieci do śpiewania piosenki lub wypowiedzania zdań razem z nim w celu zapamiętania ich.

Krok 3: Nauczyciel używa realnych przedmiotów korespondujących ze słowami piosenki i zachęca dzieci do wkładania przedmiotów do różnych pudełek lub miejsc w klasie. Później,



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

nauczyciel może również poprosić o przyniesienie tych przedmiotów (na przykład: Proszę, przynieś czerwoną piłkę).

Krok 4: Dzieci bawią się: tworzą pociąg, który rusza się dookoła pokoju. Pociąg zatrzymuje się i nauczyciel prosi poszczególne dzieci, aby wyszły z pociągu (na przykład: Dzieci z czerwonymi kapciami wychodzą z pociągu). Nauczyciel używa prostych słów i wyrażeń, które są dobrze znane dzieciom.

### **2.2.3. Świadomość tekstu**

Liczne badania naukowe dowodzą, że oceny sprawdzające rozumowanie konceptu tekstu przez dziecko z powodzeniem przewiduje przyszłe wyniki w czytaniu (Adams, 1990; Badian, 2001). Dzieci rozpoczynają budowanie konceptów na temat tekstu poprzez polecenia oparte na pisaniu i czytaniu już w bardzo młodym wieku. Noworodki w wieku 8 miesięcy zaczynają trzymać książki, przewracać strony oraz właściwie gaworzyć próbując czytać (Snow et al., 1998). Taki proces jednak nie buduje się automatycznie. Wymaga on aktywnego uczestnictwa dorosłych w interakcjach opartych na tekście, odpowiednich pod względem kognitywnym, emocjonalnym, społecznym oraz fizycznym (Pullen et al., 2003). W trakcie wieku przedszkolnego dzieci nabywają coraz to bardziej zaawansowane zrozumienie form drukowanych (Justice & Ezell, 2001). Poprzez czytanie przez dorosłych (nauczycieli i wychowawców / rodziców) dzieci rozwijają proces przyswajania języka.

Istnieje kilka poziomów analizy wiedzy dzieci w zakresie świadomości tekstu. Jak opisują Justice & Ezell, (2001) dziecko z dobrze wykształconym konceptem tekstu zna kilka istotnych punktów koniecznych do przyswajania umiejętności czytania. Dziecko może wiedzieć, na przykład, że tekst opowiada pewną opowieść; tekst na stronie jest czytany od lewej do prawej; kiedy jedna strona tekstu jest przeczytana, kontynuacja jest na stronie kolejnej; białe pola pomiędzy grupami liter reprezentują przerwę pomiędzy słowami mówionymi lub granicami głów. Jeden z najbardziej skutecznych środków świadomości tekstu skupia się na znajomości alfabetu przez dziecko (Pullen et al., 2003). Można temu





2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

pomóc poprzez czytanie liter, gdyż znajomość i brzmienie ich są konieczne w nauce czytania. Bajki dla dzieci udoskonalają świadomość tekstu kiedy nauczyciel (lub inny dorosły, rodzic) używa różnych technik w celu ulepszenia piśmienności u dziecka. Dorośli używają werbalnych i niewerbalnych sygnałów, aby przykuć uwagę dziecka lub zachęcić do interakcji z tekstem. Nauczyciel prosi dziecko, aby pokazało pierwsze słowo na danej stronie lub pyta „Gdzie są słowa na tej stronie?” Bardziej typowym przykładem jest czytanie na głos opowiadań, których można użyć również wizualnie. Słuchanie opowiadania lub samo opowiadanie jest mostem pomiędzy umiejętnościami mówienia we wczesnym dzieciństwie, a bardziej formalnym językiem tekstu (Speaker et al., 2004). Pomimo tego, iż opowiadanie, lub czytanie opowiadań jest podobne treścią, te dwie czynności różnią się na wiele sposobów. Pierwszą różnicą jest uczestnictwo słuchaczy. W opowiadaniu, dzieci są zachęcane do włączania się poprzez powtarzanie fraz lub refrenów oraz mają możliwość zaproponowania czegoś innego w odpowiednich momentach. Isbell and colleagues (2004) określają opowiadanie jako kreatywną współpracę i dwustronną komunikację. Wzory językowe nauczane w takim kontekście gdy dzieci prowadzą interakcję z dorosłymi i innymi dziećmi są podstawą do zbudowania i umacniania umiejętności językowych, koniecznych do rozwijania piśmienności.

#### **2.2.3.1. Propozycja zadań (Opowiadanie)**

##### **Opowiadanie**

Nauczyciel czyta „Do you want to be my friend?” autorstwa Erica Carle i z każdą stroną pyta dzieci dlaczego zwierzę, które się pojawiło na danej stronie nie chce zaprzyjaźnić się z małą myszką. Zależnie od poziomu każdego dziecka, może ono zrozumieć pytania nauczyciela i odpowiedzieć w języku docelowym.

Innym ćwiczeniem jest śpiewanie piosenki “The wheels on the bus” i pytanie dziecka kto jest w autobusie, aby później używać ich odpowiedzi w piosence. Dobrze jeśli w takim zadaniu biorą udział dzieci z dużą znajomością słów (rzeczowniki, przymiotniki), gdyż interakcja



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

będzie lepsza. Celem takiego ćwiczenia jest eksperymentowanie dzieci z językiem i używanie słów, których znają.

## **3. Propozycja ćwiczeń dla dzieci w wieku 1-3**

### **3.1. Dalsze wprowadzanie zadań zaproponowanych w O4**

Dzieci wielojęzyczne w wieku od 3 do 6 lat przechodzą od fazy spontanicznej wypowiedzi ustnej do fazy biegłości zarówno w języku ojczystym jak i drugim.

Podczas tego etapu umiejętności analityczne dziecka wzmacniają się i wzrasta ich zdolność do formułowania pełnych zdań. Do tego etapu rozumowanie dziecka znacznie zwiększa się, a wypowiedzi stają się coraz bardziej zaawansowane. W klasie językowej nauczyciel może rozpocząć lekcję od hipotetycznych pytań i realizować dane tematy, gdyż uczniowie są w stanie w odpowiedni sposób na nie reagować. Finalnym etapem procesu przyswajania języka ojczystego i drugiego jest biegłość językowa. Dziecko potrafi ustnie wyprodukować pełne zdania, przekazać swoje myśli, a przez cały proces przyswajają również kulturę i normy.

Dla tego etapu przyswajania języka w projekcie przygotowano kilka praktycznych wskazówek (O4), których nauczyciele mogą użyć w celu wzmocnienia i rozwijania umiejętności językowych u dzieci w wieku 3-6 lat w środowisku wielojęzycznym, np. klasie.

Poprzednie wytyczne zostały stworzone na podstawie dziedzin koniecznych do wielojęzycznego nabywania języka. Poniższe siedem zadań to: świadomość fonemu, narracja, kolorowanie, powtarzanie zdań, zmiana perspektywy, wzbogacanie słownictwa, transjęzyczność. Wszystkie te ćwiczenia stosowane do treningu zarówno umiejętności receptywnych i produktywnych zostały specjalnie przygotowane przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej biorących udział w obecnym projekcie w celu zintegrowania ich z programami nauczania dla dzieci w wieku 3-6 lat.



## **3.2. Wdrożone zadania dla kształcenia „umiejętności receptywnych”**

### ***(słuchanie)***

W pierwszym etapie uczenia się języka obcego nauczyciele powinni rozwijać zdolność słuchania, gdyż ma ona ogromny wpływ na dalszy rozwój mówienia i pisania. Słuchanie powinno być dostosowane do wieku dziecka. Materiał prezentowany na zajęciach musi być interesujący, gdyż przedszkolaki mają bardzo krótki czas koncentracji uwagi. Najlepszym rozwiązaniem są piosenki, krótkie historyjki, rymowanki, wiersze, nagrania video, łatwe frazy i ustne polecenia, gry, np. Bingo, Talking Pen – dotykane słówka długopisem, aby usłyszeć jego poprawną wymowę. Zajęcia powinny być oparte na zabawie. Poprzez słuchanie krótkich dialogów, bajek, czy rymowanek dzieci uczą się i naśladują intonację języka angielskiego, jego rytm i dźwięki. Słuchanie można połączyć z ruchem fizycznym, dlatego też stosowana jest metoda Total Physical Response (TPR). Nauczyciel daje krótkie polecenia, dzieci słuchają i wykonują zadania, a nauczyciel widzi, kto rozumie jego instrukcje. Jego zadaniem jest zapewnienie dzieciom dużej liczby materiałów językowych, dzięki którym mogą uczyć się słownictwa i słuchania. Bardzo ważne jest ciągle wzbudzanie ciekawości i przyciąganie uwagi dzieci oraz unikanie nudy.

### **3.2.1. Świadomość fonemu**

#### **Rymowane słowa**

Nauczyciel używa zestawu słów, których dzieci nauczyły się wcześniej. Siedzą na dywanie tworząc koło, a nauczyciel wymawia dwa słowa na głos. Dzieci słuchają uważnie, jeśli słowo rymuje się, dzieci podnoszą kciuk do góry, jeśli nie, w dół.

Przykłady:    play – stay  
                  cat – hat  
                  red – fish



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

fish – dish

mouse – blue

two – blue

mouse – house

### **Łączenie**

Zadaniem dzieci jest połączyć głoski, które wypowiada nauczyciel tak, aby powstało słowo:

Przykłady: /c/ /a/ /t/ - cat

/m/ /e/ - me

/p/ /o/ /t/ - pot

/b/ /e/ - be

### **Początkowe dźwięki**

Nauczyciel prosi dzieci, aby wnikliwie słuchały początkowych dźwięków, pyta je co słyszą.

Przykłady: top - /t/

pot - /p/

me - /m/

snake -/s/

bee - /b/

## **3.2.2. Narracja**

### **Czytanie bajki**

Krok 1: Nauczyciel czyta bajkę “Pete the Cat, My white shoes”

Krok 2: W bajce pojawiają się frazy: I love my white shoes! I love my red shoes!

I love my blue shoes!

Powtórzenia dają dzieciom poczucie przewidywalności i bezpieczeństwa. Nauczyciel opowiada bajkę i może wspomóc się kolorowymi obrazkami.



2016-1- IT02-KA201- 024294

## **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

### **Ustna narracja**

Krok 1: Nauczyciel jest narratorem i używa kolorowych ilustracji przedstawiających odpowiednie scenki.

Krok 2: Nauczyciel opowiada bajkę prostym językiem, używa mimiki twarzy i gestów.

### **Drama**

Nauczyciel używa kukiełek i odgrywa krótką scenkę sytuacyjną w sklepie. W tym zadaniu można ćwiczyć z dziećmi frazy używane podczas wybierania produktów i płacenia, ale także liczby, nazwy różnych produktów, np. warzyw, owoców, słodczy, zabawek czy ubrań.

### **Użycie materiałów audiowizualnych**

Krok 1: Dzieci oglądają: “Five little monkeys”.

Krok 2: Podczas ponownego oglądania dzieci naśladują skaczące małpki, lekarza i jego głos:  
No more monkeys jumping on the bed!

Oglądanie filmiku prowokuje dzieci do naśladowania czynności i przyspiesza proces uczenia się języka.

### **3.2.3. Kolorowanie**

Rysunki są pierwszym sposobem wyrazu kreatywności u dzieci. Warto z nich korzystać w procesie uczenia się języka obcego i kształtowania umiejętności słuchania.

#### **Kolorowanie twarzy**

Nauczyciel daje krótkie polecenia: *Posłuchaj i pokoloruj*, później sprawdza czy dzieci rozumieją i pamiętają słownictwo (obrazek przedstawiający twarz).

Przykłady: Ears are green.  
Eyes are blue.  
A nose is orange.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

A mouth is pink.

Hair is red.

### **Gra Balloon**

Krok 1: Nauczyciel mówi: Pokoloruj balony zgodnie z moimi instrukcjami - mały balonik jest żółty, duży niebieski, a balon w kształcie gwiazdy jest czerwony.

Krok 2: Dzieci kolorują obrazek przedstawiający 3 balony.

N: Mamy dwa nowe kolory. Jakie to kolory?

Pojawiła się nowość dla dzieci, nauczyciel poprosił, aby dzieci zakolorowały jeden kolor innym, ponieważ tylko poprzez połączenie dwóch kolorów powstaje trzeci. Dzieci były zaskoczone kiedy zauważyły, że pojawiły się nowe kolory: pomarańczowy i fioletowy. To zadanie było dla dzieci bardzo interesujące i zaskakujące.

### **Zabawki**

Posłuchaj i pokoloruj (obrazek z dwoma misiami)

- *Brązowy miś siedzi.*

- *Czerwony miś tańczy.*

Nauczyciel sprawdza poprawność zrozumienia jego poleceń i znajomość słownictwa u dzieci.

### **3.2.4. Powtarzanie zdań**

Powtarzanie słów lub fraz ma na celu przyswajanie obcy język. Taka czynność powinna być intencjonalna.

#### **Powtarzanie**

Nauczyciel mówi krótki wierszyk, w którym pojawiają się powtarzające się słowa lub wyrażenia, np.: „I can see a monkey. The monkey is brown. The brown monkey is jumping. The monkey is jumping all the time” (wierszyk).

Słowem powtarzającym się jest *monkey*.



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Słowo *monkey* jest używane w wielu różnych zdaniach.

Powtarzanie słów jest często wykorzystywane w piosenkach i rymowankach, np.

„...let it snow, let it snow, let it snow...” (piosenka)

„Five little monkeys jumping on the bed... Four little monkeys jumping on the bed...”  
(rymowanka)

„This little Piggy went to market, this little Piggy stayed at home, this little Piggy had roast beef, this little Piggy had none...” (wiersz)

Dzieci powtarzają wierszyk kilka razy, naśladują i improwizują podczas mówienia. Poprzez używanie piosenek, rymowanek, w których pojawiają się wyrażenia i zdania powtarzające się, dzieci szybciej przyswajają słownictwo.

[www.kapitannauka.pl/jezyki-obce/1903](http://www.kapitannauka.pl/jezyki-obce/1903)

[www.little-sponges.com/index.php/2018](http://www.little-sponges.com/index.php/2018)

### **3.2.5. Zmiana perspektywy**

#### **Etap przed słuchaniem**

Krok 1: Nauczyciel pokazuje okładkę książki, dzieci próbują odgadnąć o czym będzie opowiadanie.

Krok 2: Nauczyciel przygotowuje karty lub rekwizyty w celu zaprezentowania historyjki, np. *Goldilocks - Złotowłosa* (postać z bajki), 3 niedźwiadki, 3 miseczki, 3 krzeselka i 3 łóżeczka.

Krok 3: Dzieci słuchają opowiadania, można dać im również możliwość spróbowania jak smakuje owsianka (która pojawia się w opowiadaniu).

Krok 4: Nauczyciel pyta: Do you like it? Dzieci odpowiadają: Yes, I do/No, I don't.

Pokazują kciuki w górę lub w dół.

#### **Słuchanie:**



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Nauczyciel przedstawia główne postaci: Papa Bear, Mama Bear, Baby Bear and Goldilocks, pokazuje miejsce akcji i przedstawia problem: Złotowłosa zjadła owsiankę, zepsuła krzesło, zasnęła w łóżku. Na koniec niedźwiadki wróciły do domu, a Złotowłosa uciekła.

Zadania:

- „Guess the object” (faza przed słuchaniem) – dzieci zgadują nazwy przedmiotów, które pojawiają się w opowiadaniu;
- Dzieci przygotowują wycięte postaci podczas gdy nauczyciel opowiada (faza w trakcie słuchania);
- Dzieci podnoszą lub dotykają odpowiedniej obrazki podczas słuchania;
- Pantomima – dzieci prezentują scenki gestami – słuchają opowiadania kilka razy (faza w trakcie słuchania);
- Dzieci pokazują odpowiednie uśmiechy odnosząc się do konkretnych postaci z opowiadania. Określają czy bohater jest szczęśliwy, smutny, przestraszony itp. (faza w trakcie słuchania);
- Układanie obrazków w prawidłowym porządku wydarzeń z opowiadania (faza po słuchaniu);
- „Guess who I am?” – nauczyciel odgrywa rolę z opowiadania (faza po słuchaniu).

### **3.2.6. Poszerzanie słownictwa**

#### **Zadania z użyciem zabawek**

Krok 1: Dzieci siedzą w kole. Nauczyciel kładzie kilka zabawek na podłodze: piłkę, lalkę, misia, samochód, samolot.

Krok 2: Nauczyciel powoli wymawia nazwę zabawki i prosi dzieci, aby pokazały odpowiedni przedmiot. Chwali dzieci, gdy dokonują poprawnych wyborów.

#### **Zadania z użyciem obrazków**

Krok 1: Nauczyciel daje polecenia w języku angielskim jak w przykładzie bajki “The very hungry Caterpillar” autorstwa Erica Carle.





2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Krok 2: Dzieci słuchają bajki o głodnej gąsienicy bawiąc się. Nauczyciel mówi: I'm very hungry! I'd like a pear. Can I have a pear? Dziecko wybiera odpowiednie pudełko, jedno z wielu na podłodze i daje nauczycielowi. W ten sposób nauczyciel sprawdza w jakim stopniu dziecko opanowało słownictwo.

#### **Zadania z użyciem kukielek**

Krok 1: Nauczyciel przygotowuje 5 kartek papieru dla: mamy, taty, brata, siostry, dziecka.

Krok 2: Nauczyciel śpiewa piosenkę:

Daddy finger, daddy finger, where are you?

Here I am, here I am. How do you do?

Krok 3: Nauczyciel pokazuje wszystkie postaci po kolei, śpiewa piosenkę, a dzieci przyglądają się jego ruchom, słuchają i starają się go naśladować.

### **3.2.7. Transjęzyczność**

Głównym założeniem transjęzyczności jest zachęcenie dzieci do używania wszystkich językowych zasobów w celu komunikowania się z otaczającym światem i ludźmi. Takie podejście wzmacnia proces uczenia się różnych języków i różnymi językami i wysyła ważną meta-wiadomość, że ich doświadczenia językowe liczą się, mają znaczenie i są cenne. To założenie umacnia poczucie tożsamości u dziecka jako kogoś mądrego, kto bierze udział w praktykach kulturowych.

#### **Nazwy przedmiotów**

Krok 1: Nauczyciel wskazuje na różne przedmioty w klasie, np. stoliki, krzesła, biurko, półki, obrazki itp., a dzieci wymawiają nazwy tych przedmiotów w ich własnym języku.

Krok 2: Podczas posiłku mogą nazywać produkty w ich własnym języku.

#### **Czytanie książek lub śpiewanie piosenek – wiele języków**



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Krok 1: Nauczyciel wykorzystuje dwujęzyczne książki lub mówi o jednej książce w jednym języku, która jest napisana innym (język ojczysty i drugi język).

Krok 2: Uczniowie mogą wypowiadać słowa, które usłyszą w dwóch językach. Może to pomóc im rozwinąć ich znajomość zarówno języka ojczystego i drugiego.

## **3.3. Wdrożone ćwiczenia dla kształcenia “umiejętności ekspresyjnych” (mówienie)**

### **3.3.1. Narracja**

Poprzez narrację można nauczyć się wielu rzeczy, gdyż jest ona naturalnym sposobem uczenia się u dzieci. Opowiadanie z dużą liczbą powtórzeń i prostym językiem jest wspaniałą pomocą dla każdego nauczyciela. Dobrze, jeśli w książce pojawiają się ulubieni bohaterowie dzieci, na przykład świnka Peppa, wówczas postrzegają odpowiadanie jako zabawę. Książki pozwalają na uczenie się całe życie!

*Poprzez narrację dzieci uczą się gramatyki, słownictwa, intonacji, wyrażen dnia codziennego i udoskonalają ich umiejętności komunikatywne.*

#### **Namalowane opowiadanie**

Stwórz opowiadanie z obrazków (można zacząć to zadanie z mniejszej liczby obrazków, np. 4). Takie zadanie rozwija kreatywność u dziecka jak również umiejętność rozmawiania i słuchania. Wykonanie tego zadania jest możliwe również w małych grupkach lub w parach, można również dać dzieciom wolną rękę, aby same wybrały czy chcą pracować indywidualnie czy w parach.

#### **Narysuj opowiadanie**

Czytając/słuchając opowiadania stwórz swoje własne obrazki. To ćwiczenie wymaga uważnego słuchania oraz rozumienia, dlatego może być dużym wyzwaniem.



2016-1- IT02-KA201- 024294

## **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

### **Stwórz opowieść z obrazków**

Stwórz swoją własną opowieść używając różnych obrazków, układając je w porządku odpowiednim dla siebie. Warto porównać jak wiele różnych historii może powstać używając tych samych obrazków, ułożonych w różnej kolejności.

### **Gra planszowa Story cubes**

Rzuć kostkami, możesz zacząć od 3 i później zwiększyć liczbę do 9 kostek dla starszych dzieci (54 obrazki). Zabawa polega na tym, że kreuje się opowieść poprzez łączenie obrazków prezentowanych na rzuconych kostkach do gry. Ta zabawa kształtuje wyobraźnię dziecka w każdym wieku.

### **Opowiadania mówione w języku ojczystym na język angielski**

Dobrym pomysłem jest opowiedzenie znanego już w języku ojczystym opowiadania, lecz w języku obcym, co pomaga uczyć się w bardziej spokojny sposób.

### **Opowiadana z pominiętymi słowami**

Nauczyciel czyta opowiadanie, a dzieci mogą dodawać swoje własne pomysły tak, aby dokończyć opowieść.

### **Opowiadania bez zakończenia**

Nauczyciel czyta opowiadanie do pewnego miejsca i prosi dzieci, aby wymyśliły ich własne zakończenie (indywidualnie, w parach lub w większych grupach), lub dla mniejszych dzieci nauczyciel może zaproponować 3 różne zakończenia i dzieci głosują nad najlepszym zakończeniem.

### **Drama**

Zabawa w teatrzyk zgodnie z opowiadaniem.

### **Pytania**



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Po przeczytaniu opowiadania nauczyciel zadaje pytania kontrolne, żeby sprawdzić zrozumienie.

#### **Czasowniki w czynności**

Nauczyciel pokazuje czasowniki poprzez wykonanie czynności, lub można bawić się w pantomimę na podstawie słów z opowiadania.

#### **3.3.2. Powtarzanie zdań**

Ćwiczy słownictwo, intonację i wymowę.

#### **Niski i wysoki głos**

Powtarzaj zdania różnymi głosami.

#### **Różna intonacja**

Dodaj emocji kiedy uczysz zdań, na przykład można powiedzieć dane zdanie wyrażając złość, szczęście, smutek itp.

#### **Używanie kukielek**

Kukielka powtarza nowe zdania, a dzieci powtarzają za nią, lub kukielka powtarza z pewnymi błędami, a dzieci muszą znaleźć błędy i poprawić je.

#### **Opis obrazka**

Obrazek pełni rolę pomocy wizualnej.

#### **Słowa dynamiczne**

Uczniowie pokazują każdą czynność, o której śpiewają.

Dzieci uwielbiają ruch i uczą się przez niego.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

### **3.3.3. Rozróżnianie dźwięku i świadomość fonemu**

Rozróżnianie i produkcja dźwięków, które różnią się od języka ojczystego dziecka, rozpoznawanie słów rymujących się i słów o różnej długości.

Th – z lub s

W – v

Szerokie e – wąskie e

R

H

#### **Różnorodne zabawy i ćwiczenia na wymowę**

Zadanie 1: Zadanie z wykorzystaniem lizaka. Nauczyciel układa usta na kształt koła i wymawia /w/ - white.

Zadanie 2: Nauczyciel kładzie dłoń na podbródku, otwiera usta, mówi (szeroko) /e/ - bag.

Zadanie 3: Nauczyciel wypuszcza powietrze otwartymi ustami, mówi głoskę /h/ - house (otwarte usta, wypuszczając powietrze)

Zadanie 4: Język nie porusza się, nie wibruje, nauczyciel mówi /r/ - red.

#### **Różna długość słów**

Zadanie 1: Nauczyciel korzysta ze sznurków różnej długości lub pociągu z kilkoma wagonami i wypowiada słowa- big, dangerous.

Zadanie 2: Nauczyciel klaszcze w dłonie licząc sylaby– big, yellow, orange.

#### **Rymujące się słowa**

- o Liczba dzieci: 10
- o Miejsce: klasa
- o Materiał: kserówki



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

o Opis zadania:

Posłuchaj i pokoloruj rymujące się słowa (obrazki)– bed-red-bag.

### **3.3.4. Kolorowanie**

Sprawdza rozumowanie, mówienie, zmianę perspektywy oraz słownictwo.

#### **Dzieci pracują w parach**

Krok 1: Każde dziecko rysuje stworka i opowiada o nim swojej koleżance, swojemu koledze.

Krok 2: Kolega/koleżanka rysuje stworka zgodnie z opisem. Później dzieci porównują oba rysunki.

#### **Rysowanie**

Dzieci rysują obrazek przedstawiający dany temat, opisują go nauczycielowi lub kolegom i koleżankom.

#### **Pytania**

Po rozpoczęciu nowego tematu, nauczyciel zadaje pytania dzieciom, które odpowiadają na nie, nauczyciel (lub dziecko) rysuje obrazek .

‘The Weather’ – What season is it? Is it a day or a night? Is it sunny? Is it rainy? Can we see the sun/moon/stars? Is it windy? Are there any clouds? Can we see any people there? What is she/he wearing? What hair has she/he got. How is she/he (happy, sad, angry, surprised)?

#### **Opowiadanie**

Dzieci na zmianę opowiadają historyjkę i jednocześnie rysują obrazek.

#### **Komunikowanie się poprzez obrazki**

Dzieci próbują zadać proste pytania, aby dowiedzieć się co narysowało inne dziecko (Has your monster got one head? Has your monster got long/short hair? Has your monster got green/blue hair? Has your monster got five arms? Etc.)



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

### **Pomoc w nauczaniu przyimków**

Krok 1: Nauczyciel rysuje (duży) stół, szafkę (z otwartymi drzwiami), pudełko, krzesło.

Krok 2: Nauczyciel prosi dzieci, aby narysowały coś (jabłko, lody itp.) na, w, pod, obok, pomiędzy meblami. (np. *Narysuj jabłko w szafce*).

Krok 3: Nauczyciel pyta co dzieci chcą narysować i rysuje to na boku tablicy (lub można użyć również kartek z obrazkami). Nauczyciel prosi dzieci, aby podeszły do tablicy i połączyły obrazek z danym miejscem (*połóż jabłko na stole*). Po tej czynności nauczyciel pyta *Where is the apple?*

### **3.3.5. Zmiana perspektywy**

Rozwija inteligencję emocjonalną.

### **Opowiadanie historii z różnej perspektywy**

Po przeczytaniu opowiadania z perspektywy głównego bohatera, dzieci próbują opowiedzieć tę samą historię z perspektywy innego bohatera.

**Kreowanie opowiadania poprzez patrzenie na rysunek (historia dobrze znana dzieciom)** Dzieci tworzą historyjkę poprzez wybór jednej z postaci z rysunku.

### **Postrzeganie**

Dzieci mówią jaką pierwszą rzecz widzą na obrazku.

### **3.3.6. Poszerzanie słownictwa**



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Wzbudza zainteresowanie w procesie uczenia się języka obcego.

#### **Emocje**

Nauczyciel za pomocą kukiełek wyraża emocje i nazywa je.

#### **Pomoce wizualne**

Każde słowo powinno być wspomagane obrazkiem.

#### **Różne głosy**

Powtarzanie tego samego słowa używając innego tonu głosu oraz intonacji pomaga dzieciom szybciej je zapamiętać.

#### **Magiczne pudełko**

Nauczyciel nazywa i pokazuje przedmioty, które są ukryte w magicznym pudełku, nauczyciel prosi, aby dziecko nazwało przedmiot, który wyciąga z pudełka.

#### **Zagadki**

Nauczyciel opisuje przedmioty przy użyciu prostych słów, zadaniem dzieci jest odgadnięcie o jaki przedmiot chodzi.

### **3.3.7. Transjęzyczność**

Uświadamia dzieci o różnych narodowościach i językach oraz wzbudza szacunek w stosunku do nich.

#### **Piosenka w dwóch językach**

Dzieci słuchają piosenki w ich języku ojczystym, następnie w języku obcym, tłumaczą słowa.





2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

### **Krótkie opowiadania w dwóch językach (dzieci znają opowiadanie w języku ojczystym)**

Nauczyciel czyta opowiadanie w języku obcym (opowiadanie w języku obcym powinno być uproszczone).

Filmy w więcej niż 2 językach.

## **4. Rola nauczyciela**

### **4.1. Rola nauczyciela w procesie uczenia się języka**

Główną rolą wszystkich nauczycieli jak i tych, którzy uczą bardzo młodych dzieci jest zapewnienie warunków do przyswajania języka poprzez ciągłe komunikowanie się i interakcję podczas wszystkich czynności. Istnieje, jednak, kilka aspektów, które pomagają nauczycielowi wspierać rozwój językowy dzieci w skuteczny sposób. Instytucje edukacyjne powinny brać je pod uwagę zatrudniając i/lub szkoląc nauczycieli.

Nauczyciel z biegłością językową w języku docelowym zapewni młodym uczniom optymalny model suprasegmentalnych właściwości języka takich jak akcent i intonacja. To cechy języka, na które dzieci zwracają szczególną uwagę. Niektórzy naukowcy uważają, że jest to najlepszy sposób na uczenie się języka, gdyż błędy nauczyciela mogą mieć długofalowy negatywny wpływ na dzieci. W wielu placówkach edukacyjnych zarówno w Europie jak i poza nią nauczyciele uczący języka obcego nie mają wysokiego stopnia biegłości językowej. Język angielski staje się lingua franca, językiem uniwersalnym mówionym z różnym akcentem i w niektórych przypadkach z użyciem różnych konstrukcji gramatycznych. Amerykański angielski i brytyjski angielski są równie zrozumiałe, jednak mają wiele różnic na różnych poziomach (fonologia, leksyka, gramatyka). Według niektórych autorów, fakt, iż dzieci słuchają rozmaitych osób mówiących w języku angielskim na różnym poziomie biegłości, czy różnym akcentem, niekoniecznie ma na nie negatywny wpływ, gdyż dzieci nie naśladowają jedynie pojedynczych osób.



2016-1- IT02-KA201- 024294

### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Kolejnym obszarem, na który powinno zwrócić się uwagę są dydaktyczne umiejętności nauczyciela oraz jego zdolności planowania. Praca z bardzo młodymi uczniami wiąże ze sobą wprowadzanie metod i strategii odpowiednich dla danej grupy docelowej. Ćwiczenia oparte na rozwoju języka skupiają się na zasadzie „tu i teraz” kiedy to uczniowie uczą się poprzez ich wielozmysłowe doświadczenia. Zdolność postrzegania rzeczy wszystkimi czterema zmysłami pomaga im zapamiętać chwile i wypowiedzi językowe. Idealnie byłoby, gdyby te chwile związane były z pozytywnymi doświadczeniami takimi jak podczas piosenek, gier i zabaw. Pozytywne odczuwanie dziecka można wspomóc poprzez codzienne czynności, wówczas ma ono możliwość praktyki języka w bezpiecznym dla niego środowisku. Przykładami takich czynności to piosenka na rozpoczęcie zajęć, codzienne poranne koło, w którym nauczyciel zawsze zadaje dzieciom te same pytania np. o pogodę, dzień tygodnia itp.

Wprowadzanie bogatej oferty zasobów wspiera wielosensoryczny proces uczenia się. Nauczyciele powinni mieć dużą zasoby ćwiczeń używanych w codziennym kontakcie z uczniami. Odpowiednia biblioteka lub dzielone materiały wśród koleżanek i kolegów z pracy będą ogromną pomocą szczególnie dla nowych nauczycieli. Taka biblioteka może zwiierać zabawki, piosenki, rekwizyty, obrazki, książki, nagrania, płyty CD itp.

Kolejnym kluczowym elementem są kompetencje społeczne nauczyciela. Opiekunowi/rodzice są najważniejszymi osobami dla większości dzieci. Przystawiają w naturalny sposób ich poglądy i system wartości. Jeśli nauczycielowi uda się zbudować pozytywny związek z opiekunami dziecka, możliwe, że to również wzmocni jego rozwój językowy. Opiekunowie mogą wesprzeć ten proces poprzez używanie opowiadań, piosenek, książek, bajek itp. Jednak nawet jeśli nauczyciel współpracuje z rodziną, która nie angażuje się w proces rozwoju językowego, to dziecko wciąż ma poczucie wzajemnego zaufania i szacunku, co przyniesie korzyści dla przyswajania języka. To oznacza, że **współpraca z opiekunami dziecka jest ważna dla nauczycieli w wspieraniu rozwoju językowego dzieci i rozwoju ich tożsamości** jako mądrych użytkowników języka i członków kultury (Kultti & Pramling, 2017).



2016-1- IT02-KA201- 024294

#### **EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

Nauczyciele powinni mieć szansę zdobycia wystarczającej ilości **praktyki nauczania** w poszczególnej grupie wiekowej. Na początku studiów studenci mają możliwość obserwacji lekcji innych nauczycieli i przyglądnięcia się lekcji z innej perspektywy. Inną możliwością jest wspólne nauczanie z innym nauczycielem i uczenie się organizowania zadań pod okiem doświadczonego kolegi z pracy.

Warto pamiętać, że bardzo młodzi uczniowie są specyficzną grupą i praca z nimi wymaga wyjątkowej wiedzy i umiejętności. Szkoły muszą być świadome roli nauczyciela zatrudniając odpowiednich kandydatów i dając im odpowiednie wsparcie. Jest to ważne zarówno dla uczniów jak i nauczycieli aby być na bieżąco z nowinkami dydaktycznymi i udoskonalać swój warsztat pracy.

Badania pokazują, że mimo iż nauczyciel nie zna języka ojczystego dziecka, istotna jest postawa akceptacji i zainteresowania od strony nauczyciela, aby wspierał każde dziecko w używaniu własnego języka, gdyż będzie to sygnałem dla nich, że wszystkie języki są ważne, a to z kolei będzie miało wpływ na rozwój wielokulturowego społeczeństwa, w którym wszystkie języki, a co za tym idzie osoby są wartościowe.

## **4.2. Rola nauczyciela w nauczaniu języka ojczystego i drugiego**

Nauczyciel powinien być wyczulony na próby komunikowania doświadczeń przez dziecko oraz zaangażować je w ćwiczenia oparte na komunikowaniu się, gdyż zapewnia do wsparcie rozwojowe młodym uczniom. Ponadto, angażowanie dzieci w zadania rozwijające język powinno być nieodłączną częścią codziennych czynności. Uczenie się jednego, lub kilku języków w tym samym czasie oznacza uczenie się czegoś (innego) gdyż język jest używany w celu komunikacji i przekazania *czegoś* komuś. To oznacza, że umiejętności językowe dzieci są udoskonalane razem z wiedzą na dany temat. **Bardzo ważne jest przejście pomiędzy mówieniem o czymś (o jakimś zjawisku) oraz mówienie o tym jak o tym mówić (metakomunikacja).**



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

W celu wspierania procesu uczenia się pierwszego i drugiego języka nauczyciel powinien:

1. Być wrażliwy na próby komunikacji dziecka,
2. Angażować dzieci w zadania oparte na komunikacji (opowiadanie, rymowanie, gry i zabawy językowe itd.),
3. Budować i nawiązywać semiotyczne znaczenia (obrazki, muzyka, mowa, gesty) w różnych ćwiczeniach,
4. Uwidaczniać fakt, że wszystkie języki jakimi posługują się dzieci w grupie są wartościowe,
5. Postrzegać język jako środek przekazywania treści – zmiana pomiędzy mówieniem o czymś (zjawisko) oraz mówieniem jak o tym mówić (metakomunikacja),
6. Budować relacje z opiekunami dzieci- współpraca nad rozwojem językowym,
7. Postrzegać wszystkie języki jako zasoby wiedzy,
8. Ciągłe rozwijać swoje kompetencje, odczuwać również wsparcie w udoskonalaniu swojego warsztatu pracy.

## **5. Bibliografia**



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

1. Adams, M. J. (1990). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. Cambridge: MIT Press.
2. Anvari, S. H., Trainor, L. J., Woodside, J., & Levy, B. A. (2002). Relations among musical skills, phonological processing, and early reading ability in preschool children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 83, 111–130.
3. Badian, N. A. (2001). Phonological and orthographic processing: Their roles in reading prediction. *Annals of Dyslexia*, 51(1), 177-202.
4. Björklund, C. (2014). Powerful teaching in preschool – a study of goal-oriented activities for conceptual learning. *International Journal of Early Years Education*, 22(4), 380–394.
5. Björklund, C., & Pramling, N. (2014). Pattern discernment and pseudo-conceptual development in early childhood mathematics education. *International Journal of Early Years Education*, 22(1), 89–104. doi: 10.1080/09669760.2013.809657
6. Blachman, B. A. (2000). Phonological awareness. *Handbook of reading research*, 3, 483-502.
7. Bornstein, M. H., & Arterberry, M. E. (2010). The development of object categorization in young children: Hierarchical inclusiveness, age, perceptual attribute, and group versus individual analyses. *Developmental psychology*, 46(2), 350.
8. Butzlaff, R. (2000). Can Music Be Used to Teach Reading? *Journal of Aesthetic Education*, 34(3/4), 167. <https://doi.org/10.2307/3333642>
9. Carr, K. W., White-Schwoch, T., Tierney, A. T., Strait, D. L., and Kraus, N. (2014). Beat synchronization predicts neural speech encoding and reading readiness in preschoolers. *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 111, 14559–14564. doi: 10.1073/pnas.1406219111
10. Christophe, A., Dupoux, E., Bertoncini, J., & Mehler, J. (1994). Do infants perceive word boundaries? An empirical study of the bootstrapping of lexical acquisition. *Journal of the Acoustical Society of America*, 95, 1570 – 1580.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

11. Christophe, A., Guasti, M. T., Nespor, M., Dupoux, E., & van Ooyen, B. (1997). Reflections on phonological bootstrapping: Its role for lexical and syntactic acquisition. *Language and Cognitive Processes*, **12**, 585 – 612.
12. Christophe, A., Millotte, S., Bernal, S., & Lidz, J. (2008). Bootstrapping Lexical and Syntactic Acquisition. *Language and Speech*, *51*(1–2), 61–75.  
<https://doi.org/10.1177/00238309080510010501>
13. de Carvalho, A., Dautriche, I., & Christophe, A. (2016). Preschoolers use phrasal prosody online to constrain syntactic analysis. *Developmental Science*, *19*(2), 235–250. <https://doi.org/10.1111/desc.12300>
14. Elkonin, D. B. (2005). On the historical origin of role play. *Journal of Russian and East European Psychology*, *43*(1), 49–89.
15. Fler, M. (2014), *Theorising Play in Early Years*. Cambridge: Cambridge University Press.
16. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2011). *An introduction to language* (9. ed., international student ed). South Melbourne, Victoria: Wadsworth, Cengage Learning.
17. Gärdenfors, P. (2010). *Lusten att förstå. Om lärande på människans villkor*. Stockholm: Natur & Kultur.
18. Guasti, M. T. (2002). *Language acquisition: the growth of grammar*. Cambridge, Mass: MIT Press.
19. Harms, V. L., Cochran, C., and Elias, L. J. (2014). Melody and language: an examination of the relationship between complementary processes. *Open Psychol. J.* *7*, 1–8. doi: 10.2174/1874350101407010001
20. Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral language complexity and story comprehension of young children. *Early childhood education journal*, *32*(3), 157-163.
21. Jäncke, L. (2012). The relationship between music and language. *Frontiers in psychology*, *3*, 123.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

22. Jentschke, S., and Koelsch, S. (2009). Musical training modulates the development of syntax processing in children. *Neuroimage* 47, 735–744. doi: 10.1016/j.neuroimage.2009.04.090
23. Justice, L. M., & Ezell, H. K. (2001). Written language awareness in preschool children from low-income households: A descriptive analysis. *Communication Disorders Quarterly*, 22, 123–134.
24. Justice, L. M., Bowles, R. P., & Skibbe, L. E. (2006). Measuring Preschool Attainment of Print-Concept Knowledge: A Study of Typical and At-Risk 3- to 5-Year-Old Children Using Item Response Theory. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 37(3), 224–235. [https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2006/024\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2006/024))
25. Kultti, A., & Pramling, N. (2016). Teaching and learning in early childhood education for social and cultural sustainability. In A. Farrell & I. Pramling Samuelsson (Eds.), *Diversity: Intercultural learning and teaching in the early years* (pp. 17–34). Oxford: Oxford University Press.
26. Kultti, A., & Pramling, N. (2017). *Barns rätt till rötter och fötter. Berättande för samverkan i mångfaldens förskola* [Children's right to roots and feet: Storytelling for collaboration in multilingual preschool]. Stockholm: Liber.
27. Kraus, N., & Slater, J. (2015). Music and language: relations and disconnections. In *Handbook of clinical neurology* (Vol. 129, pp. 207-222). Elsevier.
28. Lorenzo, O., Herrera, L., Hernández-Candelas, M., & Badea, M. (2014). Influence of music training on language development. a longitudinal study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 527-530.
29. Lonigan, C. J., Burgess, S. R., & Anthony, J. L. (2000). Development of emergent literacy and early reading skills: Evidence from a latent-variable longitudinal study. *Developmental Psychology*, 36, 596–613.
30. Lunde Vestad, I. (2010). To play a soundtrack: How children use recorded music in their everyday lives. *Music Education Research*, 12(3), 243-255.



2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej**

31. Magnusson, M., & Pramling Samuelsson, I. (2019). Att tillägna sig skriftspråkliga verktyg genom att leka affär [Appropriating literate tools through playing shop]. *Forskning om undervisning och lärande*, 7(1), 23–43.
32. Mareschal, D., Powell, D., Westermann, G., & Volein, A. (2005). Evidence of rapid correlation-based perceptual category learning by 4-month-olds. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 14(5), 445-457.
33. Mauritzson, U., & Säljö, R. (2003). ”Ja vill va Simba å du ä Nala”. Barns kommunikation och koordination av perspektiv i lek. In E. Johansson & I. Pramling Samuelsson (Eds.), *Förskolan - barns första skola* (pp. 159-196). Lund, Sweden: Studentlitteratur.
34. Patel, A. D. (2003). Language, music, syntax, and the brain. *Nat. Neurosci.* 6, 674–681. doi: 10.1038/nm1082
35. Pramling, N. Wallerstedt, C., Lagerlöf, P., Björklund, C., Kultti, A., Palmér, H., Magnusson, M., Thulin, S., Jonsson, A., & Pramling Samuelsson, I. (2019). *Play-responsive teaching in early childhood education*. Dordrecht, the Netherlands: Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-030-15958-0>.
36. Pullen, P. C., & Justice, L. M. (2003). Enhancing Phonological Awareness, Print Awareness, and Oral Language Skills in Preschool Children. *Intervention in School and Clinic*, 39(2), 87–98. <https://doi.org/10.1177/10534512030390020401>
37. Rakison, D. H., & Oakes, L. M. (Eds.). (2003). *Early category and concept development: Making sense of the blooming, buzzing confusion*. Oxford University Press.
38. Snow, C. E., Burns, M. S., & Griffin, P. (Eds.). (1998). *Preventing reading difficulties in young children*. Washington, DC: National Academy Press.
39. Speaker, K. M., Taylor, D., & Kamen, R. (2004). Storytelling: Enhancing Language Acquisition in Young Children. *Education*, 125(1).
40. Strait, D. L., Hornickel, J., and Kraus, N. (2011). Subcortical processing of speech regularities underlies reading and music aptitude in children. *Behav. Brain Funct.* 7, 7–44. doi: 10.1186/1744-9081-7-44





2016-1- IT02-KA201- 024294

**EDUGATE** – Wielojęzyczne nauczanie w edukacji i opiece wczesnoszkolnej

41. Stuart, M. (1995). Prediction and qualitative assessment of five-and six-year-old children's reading: A longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, 65(3), 287-296.
42. Thorpe, K., & Fernald, A. (2006). Knowing what a novel word is not: Two-year-olds 'listen through' ambiguous adjectives in fluent speech. *Cognition*, 100(3), 389-433.
43. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman, Eds.). Cambridge, MA: Harvard University Press.